

Poul Tornøe

Lektor, cand.mag. i engelsk og tysk
VoksenUddannelsescenter Frederiksberg
ptornoe@post3.tele.dk

Engelsk i sammenhæng – skriftligt engelsk i det nye gymnasium

Den status engelsk har i samfundet generelt og i ungdomskulturen i særdeleshed, giver naturligvis faget enestående muligheder ikke mindst i det almene gymnasium (STX). De fleste gymnasieelevers læsefærdighed og mundtlige sprogfærdighed i engelsk er allerede når de begynder på uddannelsen, så god at de forholdsvis ubesværet kan læse tekster af mange forskellige slags og arbejde med engelsksprogede film, tv og andre medier. Det samme gælder til en vis grad for hf-kursisterne. I kraft af elevernes sproglige niveau har engelsk også gode muligheder for at indgå i samarbejde med andre fag både i gymnasiet og på hf.

Også Gymnasireformen fra 2005 gør sit til at sætte engelsk i centrum, i nogen grad til dels på bekostning af andre fremmedsprogfag. For det første kan engelsk i kraft af at det er et obligatorisk fag, lettere indgå i samarbejde på tværs af fagene: rent logisk er det fx mere besværligt for valgfag at indgå i tværfaglige forløb, i og med at elever kommer fra forskellige stamklasser. For det andet er engelsk mange steder blevet et bærende fag i Almen Sprogforståelse (AP), og overalt indgår det regelmæssigt i forløb i Almen Studieforbereelse (AT). For det tredje er engelsk A dét af fremmedsprogfagene, der er langt det mest udbredte studieretningsfag. Studieretningsfagene er de 2-3 fag der udgør kernen i hver studieretning eller linje i det nye gymnasium. En stor del af det tværfaglige arbejde foregår mellem studieretningsfagene, og engelsk spiller derfor en central rolle, fx i det tværgående studieretningsprojekt i 3. g. Som studieretningsfag er engelsk derfor også meget ofte med i det tværgående arbejde i studieretningen, og ikke mindst indgår det i studieretningsprojektet i 3. g.

Og endelig har de facto-afskaffelsen af tredje fremmedsprog og af latin selvfølgelig øget afstanden mellem engelsk på den ene side og de øvrige fremmedsprog på den anden.

Beskæringen af de øvrige fremmedsprog i gymnasiet og på hf er selvsagt ikke noget engelsklærerne har ønsket sig. Elevernes sproglige nysgerrighed svækkes når deres

kendskab til forskellige sprog bliver begrænset, og mulighederne for synergieffekter i sprogtilegnelsen svinder. Samtidig ved enhver, måske lige med undtagelse af nogle politikere, at de færreste i vore dage vil kunne klare sig i livet og arbejdslivet udelukkende med engelsk, og at Danmark også har brug for at mange bliver dygtige til andre fremmedsprog.

Den vigtigste styrkelse af engelsk der er sket med reformen, er imidlertid at den skriftlige side af faget har fået højere prioritet. Det tydeligste udtryk for dette er at alle elever både i gymnasiet og på det to-årige hf nu skal til en fem timers skriftlig eksamen i engelsk. Dette gjaldt tidligere kun for godt og vel halvdelen af eleverne, nemlig de sproglige gymnasieelever, de matematikere der valgte engelsk A, og de hfelever der valgte engelsk B. Styrkelsen af det skriftlige arbejde er også slået igennem i læreplanernes krav til skriftlige kompetencer, hvilket jeg vender tilbage til nedenfor, men mærkeligt nok ikke i særlig høj grad i tildeling af tid til det skriftlige arbejde. For en del fag er den tid der er normeret til det skriftlige hjemmearbejde faktisk væsentligt mindre end under den gamle ordning.

Den faglige konsensus

En del af de ændringer der er beskrevet ovenfor, skyldes et overordnet ønske fra politisk side om at styrke engelsk i gymnasiet og på hf. Andre ændringer, fx den stærke rolle engelsk har fået i tværfaglige forløb og i opgaver, er vel nærmest opstået ved et samspil af tilfældigheder og strukturelt betingede bindinger snarere end pga. strategisk tænkning fra politikernes side.

At det gjaldt om at styrke fagets skriftlige dimension, var vi derimod meget bevidste om i den arbejdsgruppe under ledelse af fagkonsulenterne der i foråret 2004 udarbejdede udkast til fire forskellige læreplaner til de forskellige niveauer (hf C, hf B, stx B og stx A). En del af forklaringen på ønsket om at styrke fagets skriftlige dimension skal findes i det sprogsyn og den tekstopfattelse som prægede arbejdet med læreplanerne i engelsk.

Arbejdet i læreplansgruppen var praktisk og pragmatisk – vi havde en tekst der skulle skrives. Der var en høj grad af konsensus om det faglige og det fagdidaktiske, en konsensus som jeg tror deles af mange engelsklærere. Den konsensus bygger på praksis (hvad virker i undervisningen?) og på input fra fremmedsprogspædagogisk teori og forskning (hvorfor virker det?) samt på almene tendenser i didaktik og pædagogisk teori.

Et nøgleord for den konsensus er *sammenhæng*. Denne sammenhæng kommer til udtryk på mindst fire forskellige felter.

Tekstens sammenhæng med konteksten: tekster betragtes ikke isoleret, men i deres sammenhæng. Tekstens kontekst i form af afsender, modtager og medium er vigtig

for at forstå tekstens indhold og budskab. Begrebet *genre* er centralt ikke bare i betydningen *teksttype*, men i en udvidet betydning man kunne kalde *konteksttype*. Det er fx vigtigt for læserens forståelse af en beskrivelse af en bestemt mp3-afspiller, om beskrivelsen indgår i en annonce for produktet, eller den er en kritisk anmeldelse på et forbrugersite. Den måde at betragte teksten på har længe været gængs, i skolekredse i hvert fald siden halvfjerdsene (hvilket er så langt som jeg kan huske), men den har fået endnu et skub fremad med reformen.

Sammenhæng mellem sprog og funktion: De sproglige områder i en tekst betragtes ikke isoleret, men ud fra den funktion de varetager i teksten og den sammenhæng de indgår i. Den klassiske stiløvelse er døende. Nu er det ofte teksten der er udgangspunktet for det sproglige arbejde, ikke sætningen. Sproglige iagttagelser indgår i stilistisk analyse, hvor sammenhængen mellem det sproglige udtryk og kommunikationssituationen er i fokus. Grammatiske fænomener betragtes som træk ved tekster, og grammatiske øvelser tager ofte udgangspunkt i mere eller mindre autentiske tekstbidder snarere end i isolerede sætninger (fx Webb & Bühlmann 2003). Grammatik (og sprogiagttagelse i det hele taget) er i højere grad blevet kontekstualiseret (Hedevang 2003: 51–52), og målet med grammatikundervisning er ofte at fremme “textual intelligence”, dvs. viden om hvordan tekster fungerer (Burke 2001: 56–61), og hvordan sprog bruges i tekster.

Sprogets funktion som sammenhængsskaber: I arbejdet med tekster i undervisningen er der kommet øget fokus på hvordan tekster af mange forskellige slags er opbygget, og hvad der får tekster til at hænge sammen (fx Madsen 1993). Også her er genrebegrebet vigtigt: Viden om hvordan forskellige genrer konstituerer sig i den måde en tekst er bygget op på, hjælper eleven til hurtigere at forstå det han læser, og den samme indsigt hjælper den der skriver, til at producere bedre tekster genremæssigt. Begreber som *kohærens* (den indholdsmæssige sammenhæng i teksten, sammenhæng i tanken) og *kohæsion* (den sprogligt udtrykte sammenhæng i teksten, sammenhæng i sproget) bruges i nogle lærebøger (fx Buhl & Larsen 2008), og nye sproglige kategorier som *diskursmarkører* (fx: ‘*efter min mening*’, ‘*for det første – for det andet*’) har set dagens lys i undervisningssammenhæng.

Sammenhæng mellem tekstreception og tekstproduktion: Hvor man tidligere i engelskundervisningen hovedsageligt læste og analyserede skønlitterære tekster og skrev opgaver om det man læste, er det nu blevet mere almindeligt at eleverne også skal skrive opgaver i de genrer de læser. Der læses som nævnt en bredere vifte af genrer, og eleverne skriver tekster i flere forskellige genrer end tidligere, som det også fremgår af eksemplerne på skriveopgaver, se nedenfor.

På alle disse områder er der sket ændringer, og fællesnævneren for ændringerne er som sagt betoningen af *sammenhæng*. Det er ændringer som længe har været undervejs i faget og som kan spores i skrivebøger og grammatikker en del år tilbage (fx Olsen 1997 og Lund & Ohland-Andersen 1997). Men altså også ændringer som har fået et ekstra skub fremad via en officiel blåstempling med gymnasie- og hf-

læreplanen fra 2004 og den tilhørende undervisningsvejledning fra 2005. I læreplanerne tales der bl.a. om at “arbejdet med sprog, tekst og kultur [skal] integreres” og at “eleverne [skal] trænes i arbejdet med et bredt spektrum af genrer” (Læreplan for Engelsk A 2008).

Skriftlig eksamen – nye genrer

I gymnasiet og på hf er der skriftlig eksamen i engelsk på tre niveauer: hf-B, stx-B og stx-A. For alle tre niveauer gælder at eksamen er en 5-timers prøve der består af en delprøve uden hjælpemidler (1 time) og en delprøve med hjælpemidler. Samtidig har hvert niveau sin egen profil for begge delprøvers vedkommende.

Delprøven uden hjælpemidler kaldes i daglig tale “sprogprøven”, men på de to stx-niveauer indgår der i denne del af eksamen foruden klassiske sprogopgaver (grammatiske opgaver og oversættelse til engelsk) elementer af tekstlingvistik som fx stilistisk analyse, genresammenligning, genrebestemmelse. Denne delprøve har erstattet tidligere ordningers oversættelsesopgave.

I delprøven med hjælpemidler udsættes eleverne for skriveopgaver i forskellige genrer, mest varieret på hf-B, mindst på stx-A, hvor fokus er på essay-genren. De genrer der nævnes i opgaveformuleringerne, er bl.a. essay, short essay, summary og article. På de to B-niveauer gives der endvidere instrukser som “give an account of...”, “give an outline of...”, “compare...”, “discuss...”.

Mens eksamensopgaverne før reformen på alle tre niveauer hovedsageligt bestod i at skrive resumé af og essay om en novelle, er der altså nu kommet en række forskellige, fortrinsvis kortere, selvstændige, afrundede, delvis valgfrie skriveopgaver til. Også materialet i opgavesættene er bredere end tidligere, spredt over flere genrer og for A-niveauets vedkommende også over flere litteraturhistoriske perioder. Der kan fx indgå et digt fra romantikken eller fra renæssancen, et maleri fra Victoria-tiden osv.

Foruden eksamensopgaverne i faget engelsk indgår der en skriveopgave på engelsk i flere tværfaglige skriftlige opgaver, idet der skal laves et kort resumé på engelsk i både studieretningsprojektet på stx og den større skriftlige opgave på hf.

Undervisningen

De nye eksamensopgaver afspejler tendenser der allerede før reformen var til stede i mange læreres praksis. Omvendt er det selvfølgelig også meningen at eksamensopgaverne skal smitte af på undervisningen så genrespredningen bliver større, skriveopgaverne i højere grad sættes ind i en sammenhæng, forbindelsen mellem tekstlæsning og tekstproduktion bliver tydeligere, og sprogarbejdet integreres i skrivearbejdet.

Eksempler på skriveopgaver (Tornøe & Lund 2008)

1. Below is a list of facts about Princess Diana. Rewrite the list as a short news article to appear in the *Daily Mail* on the day after Diana's death. You may change the order of the different bits of information in the story, and you may leave out bits that you think are not important. Choose an appropriate headline for your article.
2. Write a comment for a blog in which you argue either for or against the right of American citizens to own guns. You may lift phrases and sentences from Kelly Halldorson's comment if you can make them fit your topic. [Kelly Halldorson's blog-indlæg indgår i opgaven.]
3. The text below is an extract from an interview with the American singer Brooke Hogan in the magazine *Men's Fitness*. Write a short article about Brooke Hogan for *Men's Fitness*. What you write must be based on what Brooke Hogan says in the interview, but you should write it in a style that is appropriate for an article....
4. Choose two characters in a novel or a short story that you have read recently. Find at least four adjectives that describe each character. Write two short character sketches in which you show how the adjectives are relevant for those characters. Use the box above for inspiration, but feel free to choose adjectives that are not in the box.
5. Write an answer from John Lazy to his headmaster in an appropriate style. [brev fra Lazys chef indgår i opgaven.]

Konsensus?

Til trods for at de beskrevne ændringer afspejler en praksis der længe har været undervejs, er der blandt engelsklærere delte meninger om de nye læreplaner. Der har blandt andet været utilfredshed med læreplanernes krav til det skriftlige arbejde og med de nye eksamensopgaver. Utilfredsheden er blandt andet kommet frem i indlæg i fagbladet *AngloFiles*, i henvendelser til fagkonsulenten og på kurser rundt omkring i landet, hvilket jeg selv har fået at mærke som oplægsholder.

En del af utilfredsheden handler om elevernes manglende forudsætninger i forhold til det skriftlige arbejde. Niveauet i læreplanerne er ambitiøst, og elevernes indgangsniveau er ujævnt. Det sidste har været et faktum længe, men lærerne bliver formentlig mere opmærksomme på elevernes meget forskellige forudsætninger, når de opgavetyper og måder der arbejdes med dem på, ændres. Samtidig modtager

gymnasiet i disse år flere elever med svagere forudsætninger i sprog end tidligere. Denne gruppe der har stort behov for træning i basale færdigheder, får ikke særligt meget hjælp af de nye læreplaner med deres øgede krav til kompetencer, som ikke er fulgt op af et tilsvarende øget timetal.

En anden del af utilfredsheden skyldes den hast, ændringerne er gennemført med, det utilstrækkelige øvemateriale og den manglende efteruddannelse af lærerne. Læreplanerne blev skrevet i foråret 2004, undervisningsvejledningerne kom i forsommeren 2005, umiddelbart inden det nye gymnasieforløb skulle i gang, og de vejledende eksamensopgaver kom først i løbet af det første skoleår under den nye ordning. Mange lærere følte i begyndelsen at de famlede i blinde når de skulle undervise i opgaver de endnu ikke havde set eksempler på. Samtidig blev alt muligt andet i gymnasieforløbet ændret, så der var mildest talt nok at forholde sig til, og der blev ikke afsat tid til at lærerne kunne tage faglige efteruddannelseskurser, som i øvrigt først blev udbudt et stykke tid inde i forløbet.

Endelig har det vist sig at den tid der er afsat til elevernes skriftlige arbejde i engelsk på de to B-niveauer, er meget knap. Der er tale om en væsentlig beskæring i forhold til tidligere, uden at kravene til eleverne er blevet tilsvarende lavere. Samtidig er engelsk ligesom alle andre faglige forløb i gymnasiet udsat for mange afbrydelser på grund af de tværgående forløb, især almen studieforbereelse. Ganske vist indgår engelsk i mange forløb i almen studieforbereelse, og der kommer også indimellem noget skriftligt engelsk ud af arbejdet, men den løbende, progressions-strukture-rede træning i skrivning på engelsk lider under afbrydelserne.

Trods vanskelighederne er der masser af positive oplevelser med den nye skriveundervisning. Variationen i genrer og forankringen af opgaver i aktuelle tekster passer godt til mange elevers temperament og interesser. Det fornyede fokus på fagets sproglige side åbner nye indgange til skrivearbejdet. Og den tættere sammenhæng mellem tekstlæsning og tekstproduktion giver bonus på kernekompetencerne: læsning og skrivning.

Litteratur

Buhl, Ole og Marianne Larsen (2008): *English in Danish. Sprogiagttagelse og sproglig bevidsthed i engelsk*. Århus: Systime.

Burke (2001): "Developing Students' Textual Intelligence Through Grammar". I: *Voices from the Middle*, Vol. 8 No. 3, March 2001. Urbana: National Council of Teachers of English.

Hedevang, Lise (2003): *Grammatikundervisning – hvorfor og hvordan?* København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Herskind, Aase et al. (1997): *Engelsk grammatik med synonymer. Øvelsesbog 3*. København: Kaleidoscope.

Læreplan for Engelsk A (2008): København: Undervisningsministeriet
(www.uvm.dk).

Madsen, Svend (1993): *English Exercises. Læs og skriv*. Holsted: Futurum.

Olsen, Flemming (1997): *Basics. Engelsk grammatik med øvemateriale*. København: Munksgaard.

Tornøe, Poul og Ole Juul Lund (2008): *Write away. Skriv på engelsk*. København: Gyldendal.

Webb, Dick og Réne Bühlmann (2003): *Starters*. Århus: Systime.

